1938 ий
15
ОКТЯБРЬ
№ 92 (476)
Акше 5 ыр.

8-ше ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла эллаcе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ӧрвезе коммунист

ВЛКСМ Маробком ден горком орган

Отчетно-выборный погынымашым кӱкшӧ идейно-политический уровень дене эртараш

Таче кече гыч первичный комсомольский организацийлаште отчетно-выборный погынымаш-шамыч тӱҥалыт.

ВЛКСМ-н Центральный Комитетше комсомольский организацийлаште отчетно-выборный погынымаш-шамычым комсомольский пашан ситыдымашыжым большевистский критиковатлыме, самокритикым шарыме негызеш да внутрисоюзный демократийым строго эскерыме негызеш эртараш требоватла. Отчетно - выборный погынымаш-шамыч кӱкшӧ идейно - политический уровень дене эртаралтшаш улыт.

Погынымашын кӱкшӧ идейно-политический уровеньжым погынымашлан чыла могырымат сайын ямдылалтмаш гына обеспечиватлен кертеш. Секретарын отчетшо критичный да самокритичный лийман. Комсомолец-шамыч шкенынтым организацийын озажлан шотлашышт кӱлеш.

Туге гынат, южо первичный организаций-шамычын секретарышт шке отчетыштышт ситыдымашшамычым пеш начар велеончыктеныт. Теве „Марийская правда" редакций пелен комсомольский организацийын секретарьже Вальков йолташ посна комсомолец-шамычын ситыдымашыштым ӱмбач гына ончыктен. Тиде организацийыште морально лушкыдо комсомолец-шамычат улыт. Губин еш кокласе илышым пеш ӱмбач онча. Но Вальков йолташ Губин нерген, варажым иктаж мо лийын ынже кай, манын лӱдын ончыктен. Тыгай отчет критике ден самокритикым виянден полша, манын шонышашат уке.

Южо вере тыгай фактат уло: комсомольский организацийын руководительже лашам начар ышта, былт шотышто пенгыде огыл, но комсомолец-шамыч тудым критиковатлаш лӱдыт. Теве Йошкар Ола Коммунистический ялозанлык школысо комсомольский комитетын секретарьже Орехов йолташ комсомольский пашам начар ышта, чӱчкыдынак йӱын коштеш. Комсомолец - шамыч Ореховым критиковатлаш лӱдыт. Тиде пеш кугу ситыдымаш. Отчетно-выборный погынымашыште комсомолец-шамыч шке руководительыштын начар пашаштым решительно критиковатлышышт кӱлеш.

Отчетно-выборный погынымаш-шамычым сайын организоватлымаште райком представитель-шамычын ролышт пеш кугу. Нуно погынымаште направленийым пуаш, большевистский критик ден самокритикым возглавитлаш, сайлыме нерген ВЛКСМ ЦК-н инструкцийжым строго эскераш, у руководящий составым мемнан элын пламенный патриотшо-шамычым сайлымашым обеспечиватлаш обязан улыт.

Комсомольский комитет але первичный организаций секретарь-шамычын отчетышт почеш лукмо решений организацийын ончыкылык илышыштыже да пашаштыже путырак кугу значеван лийын шога. Санденак комсомолец-шамыч отчетный доклад почеш решенийым приниматлымашке серьезный относитлашышт кӱлеш. Решений конкретный, комсомол ончылно шогышо тӱҥ задачым шуктымашым обеспечиватлыше лийже.

Районный комсомольский конферанцийыш делегат-шамычым сайлымаш—ответственный паша. Комсомолец-шамыч районный конференцийыш, шке коклашт гыч Ленин—Сталин партийлан беззаветно преданный еҥ-шамычым, комсомольский пашан инициаторжо - шамычым сайлашышт кӱлеш. У руководящий составыш, тыгак конференцийыш делегатлан ӱдырамаш кокла гыч сайлымашке поснак кугу внимаийым обратитлыман.

СССР Верховный Совет депутат, „Родина" самолетын командирже летчик—орденоносец Валентина Степановна Гризодубова шке кабинетыштыже пашам ышта.
Фото О. Игнатевичын да Я. Бродскийын (Союзфото).

„РОДИНА" САМОЛЕТ ЭКИПАЖ КОМСОМОЛЬСКЫШ ТОЛЫН ШУЫН

12 октябрьыште, московский жап дене 12 часат 65 минутышто „Родина"-ан героический экипажше—**Гризодубова, Осипенко** да **Раскова** йолташ - шамыч— Комсомольск - на - Амуре олашке толын шуын.

Героический летчица-шамыч лӱмеш стадионеш 30 тӱжем еҥан митинг лийын. Митингыште участвоватлыше-шамыч отважный летчица-шамычым пеш чот совым кырме дене, шокшын саламленыт.

Партий горком секретарь Пегов йолташ чапле героиня-шамычым кугу сеҥымаш дене поздравитлен да сталинский заданийым чаплын шуктымылан оласе шемер-шамыч лӱм дене самолет командир Валентина **Гризодубовалан** знамям пуэн.

— Мемнан экипаж заданийым шуктыде кертын огыл. Кунам сеҥымашке Сталин йолташ ӱжеш, сеҥымаш ыштен шукталтшаш.

— Мемнан коммунистический партий, мемнан родинан ӱшанле эргыже ден ӱдыржӧ-шамычым воспитатла. Тудо воспитатла да нуным сеҥымашке ӱжеш, манын экипажын командирже Гризодубова йолташ кутырен.

Гризодубова йолташ деч вара митингыш погынышо калыкын пеш чот сово кырыме йӱкеш кӱрылтын Полина Осипенко да штурман Марина Раскова йолташ шамыч кутыреныт. Нуно метеорологически йӧсӧ условийыштат, советский калыкын йӧратыме, Сталин йолташын заданийжым шуктымо нерген каласкаленыт.

Митингыште участвоватлыше-шамыч рӱжге совым кырен Сталин йолташлан саламлымашан телеграммым колтеныт.

ВЛКСМ-ын XX ий теммыжлан книга-шамыч

РСФСР Наркомпросын библиотековедений да библиографий рекомендовательный научно-иследовательский институт литературым аннотированный ончыктышан „Ленинско-Сталинский комсомоллан XX ий" лӱман указательым луктын.

Темын содержанийже тыгай: кугыжан Российысе трудовой молодежын положенийже, Ленин—Сталин партийн—комсомолын организаторжо да руководительже, Ленинско-Сталинский комсомолын шочмыжо да организоватлалтмыже, комсомол гражданский сарыште, социалистический строительствыште комсомолын участвоватлымыже, Сталинский Конституций ден советский молодежь, комсомол социалистический культур фронтышто, мемнан элысе ӱдрамаш молодежь социалистический строительствын ончыл участкылаштыже, молодежым интернациональный воспитатлымаш, отечествым аралымаш—советский молодежын священный долгшо, Ленинско-Сталинский комсомоллан XX ий, ВЛКСМ—КИМ-ын ончыл отрядше.

(„Известия" гыч).

ХЛОПОК ПОГЫШО ЗНАТНЫЙ ЕҤ

„Кыыл дехан" колхозысо (Мирзачульский район) знатный стахановец Апарбай Чадабаев кодшо ийын ик сезонышто 10 тӱжем килограмм хлопокым поген.

Тений тудо хлопок погаш тӱҥалме первой кече гычак кажне кечын 150—160 килограмм дене хлопокым поген. Ленинско-Сталинский комсомоллан XX ий теммыжлан 14 тӱжем килограмм деч шагал огыл хлопокым погаш обязательствым налын.

(„Комсомолец Узбекистана" газет гыч).

Фашистский печать Франций ден Английлан сар дене грозитла

РИМ, 13 октябрь. Официозный „Информационе дипломатика" газетын публиковатлыме заявленийже почеш, Гитлерын Саарбрюкеныште ойлымыжын содержанийжымат, тудын формыжымат римский ответственный круглаште тичмашын одобритлат. Тиде заявленийым ыштен, фашистский официоз грозитленрак воза: „Мландыште, теҥызыште да южышто йӧнлӧ стратегический позицийан итало-германский блок ваштареш нимомат ышташ ок лий".

„Информационе дипломатика-н" тиде выступленийже Франций ден Англий ӱмбак фашистский печатьын пеш грубый у нападкыже-шамычлан да сар дене виган угрожатлашлан сигнал лийын.

178

ВЛКСМ ГОРКОМ ДА РАЙКОМ-ШАМЫЧ ПЛЕНУМЫН ПАШАШТ НЕРГЕН

ВЛКСМ ЦК-н ПУНЧАЛЖЕ

ВЛКСМ ЦК-н эртарыме проверке дене пален налме: комсомолын южо горкомлаштыже да райкомлаштыже организацийым вуйлатыме шотышто коллегиальность пудырталтеш. Коллективно вуйлатымашын органже улшо ВЛКСМ горком ден райком пленумшамыч, пеш шуэн погалтыт, эреак кок тылзылан ик гана деч шуэн огыл пленумым погаш требоватлыше ВЛКСМ устав ок шукталт.

Комсомол горком да райком-шамычын пленумлаштышт, организацийын пашаштыже комсомолецшамыч ден молодежым воспитатлыме нерген кӱлеш шан вопрос-шамычым пеш шагал шындат, бюрон да горком ден райком-шамычын отдел вуйлатышыштын отчетыштым йӧршын огыт колышт.

ВЛКСМ южо горком ден райком-шамыч, пленумлаште лончылаш организаций кушмо, политучебо вопросшамычым шындат, ВЛКСМ гыч лукмо-шамычын апелляцийыштым лончылат, но молодежым волноватлыше да злободневный вопросшамычым, мутлан: культурный канымашым организоватлыме, молодежлан образованийым пумо, самодеятельностьым шарыме, стахановский движенийым виянгдыме да моло йодышшамычымат йӧршын огыт лончыло.

Утларакше Ярославский, Воронежский, Орловский область-шамычын посна районный организацийлаштышт нине серьезный ситыдымаш-шамыч улыт. Теве мутлан: Ярославский областьын Чукломский районыштыжо луатик тылзе жапыште райкомын кум пленумжо эртаралтын, нине пленумлаште организационный вопрос-шамычым гына лончылены.

Туге гынат, райкомын пленумжо несоюзный молодежь коклаште, утларакше колхозлаште, первичный комсомольский организаций укеан верлаште массово-политический пашам шарыме йодышым ик ганат лончылен огыл.

Орловский областьын Мценский райондыштыжо райкомын первой пленумыштыжо „Пленум член состав гыч лукмо нерген" лончыленыт, кокымшо пленумышто— „РК-н секретарьжым паша гыч корангдыме нерген", кумышо пленумышто — „РК-н политучебо отдел вуйлатышыжым паша гыч корангдыме нерген", а Мценский районный организацийлан кӱлешан улшо йодыш-шамыч, мутлан: комсомолец-шамычым бюрократический списыватлыме факт райком пленумышто лончылалтын огыл, тыгак комсомолын стахановский движенийыште участвоватлымыже нерген вопрост лончылалтын огыл, вет тудо жапыште ВЛКСМ Мценский районышто 1102 ВЛКСМ член гыч чылажак 61 стахановец веле.

Климовский РК-н бюрожо (Орловский область) ныл тылзе жапыште комсомол райкомын пленумжым поген огыл, а пленумым погымо мӧҥгӧ ик вопросым гына лончыленыт: „Первичный организацийын недисциплинированностьым ончыктышо секретарьже-шамыч нерген".

Шуко комсомольский организацийлаште комсомольский комитетын пленумжым комсомолын актив погынымашыже дене алмаштат, тидын годым, ВЛКСМ горкомын але райкомын пленумжо организацийын руководящий органже улмым, а комсомольский организацийын актив погынымашыже совещательный орган улмым мондат.

Тидын денак комсомольский организаций-шамычын актив погынымашышт пунчал-шамычым приниматлат, нине пунчал-шамыч варажым бюрошат але комитет-шамычын пленумешыштат огыт пенгыдемдалт.

Южо годым пленумлаште кӱлеш критик да вопросшамычым деловой лончылымаш ок шаралт, комитет-шамычын членыштлан шке шонымыштым да ойыштым чыла каласаш возможностьым огыт пу. Вопрос-шамычлан тунамак огыл, а кошартыш мутышто веле отвечатлат. Решенийым составитлыме годым чӱчкыдынак, пренийыште ойлымо предложений - шамыч шотыш огыт налалт, шуко годым решений - шамычым окончательно редактироватлымаш райком бюролан але лӱмын ыштыме комиссийлан поручатлалтеш.

Тыгай положений шуко обком, крайком, нацреспублик комсомол ЦК-шамычын горком да райком-шамычын пленумыштым вуйлатымаш деч корангмын результатше лийын шога, районный организаций-шамычын пленум-шамычын пашаштым правильно организоватлаш огыт полшо. ВЛКСМ ЦК IV пленумын решенийжым огыт шукто, тиде решенийыште тыге ончыктымо ыле: „комсомольский комитет-шамычын пашаштышт коллективно вуйлатымаш йӧршынак огеш сите, вопрос-шамычым решатлымашке низовой пашаенг-шамыч шагал привлекатлалтыт, тиде йонглыш решатлымашке конда да кадрым куштымо да воспитатлыме пашалан ущербым ышта. Молодежлан коммунистический воспитанийым пушо организаций лийын шогышо комсомолын чыла характержылан тыгай практике йӧршын ваштареш шога".

ВЛКСМ ЦК пунчалеш:

ВЛКСМ ЦК-н тиде решенийжым комитет-шамычын пленум заседанийлаштышт лончылаш да комсомолын оласе да районласе комитет-шамычын пашаштышт улшо нине ситыдымаш-шамычым корангдашлан мерым палемдаш комсомолын горкомжо ден райкомжо-шамычым обязатлаш.

ВЛКСМ ЦК.

УГЫЧ ПУРЫШО КОМСОМОЛЕЦ-ШАМЫЧЫМ МОНДЕНЫТ

Хлебниково МТС пеленсе (Марий-Турек район) комсомольский комитет пытартыш жапыште 16 самырык еҥым угыч комсомолыш пуртен. Нунын коклаште производствышто пашам сайын ыштен да планым утыж дене темен шогышо Черных А., Демина Зоя да тулеч моло-шамычат улыт.

Туге гынат, комсомольский комитет (секретарь Казаков) ВЛКСМ ЦК-н VI пленум решений гыч кӱлеш выводым ыштен огыл. Угыч пуртымо комсомолец - шамыч дене нимогай воспитательный пашам ок ыште. Угыч пурышо комсомолецшамычым общественный пашам ышташ огыт тунықто, поручений шамычым огыт пу. Комсомолец-шамычын бытовой илышышт денат огыт интересоватле.

МТС пеленсе парторганизаций дене ВЛКСМ райкомат тиде комсомольский комитетлан кӱлеш полышым пуэн огыт шого.

М. Фавстов.

Снимкыште: Профтехшколышто (Йошкар-Ола) тунемше-шамыч Домушева ден Петрова марий тувырым тӱрлат.

ЧОҤЕШТАШ КУЗЕ ЯМДЫЛАЛТЫН УЛЫНА

(Капитан Полина Осипенкон дневникше гыч)

Ме Архангельск гыч Москваш пӧртылна. Ярославский вокзалыште замечательный вашлиймаш лие. Вашлийше-шамыч коклаште ме Валентина Гризодубовам ужна. Тудо Мариналан ойлыш:

— Чыла порядкыште, разрешений уло!

7-ше июльышто мемнам РККА Военно-воздушный вий начальник 2 шо ранг командарм А. Д. Локтионов йолташ приниматлыш. Ме тудлан Севастополь гыч Архангельскыш чоҥештымына нерген ойлышна. Командарм мылам ойлыш:

— Гризодубовалан, тылат да Расковалан мӱндӱркӧ чоҥешташ правительствын разрешенийже уло. Ямдылалтса, Гризодубовалан полшаза.

Эрлашыжым 7 час эрдене ме Гризодубован квартирышкыже погынышна. Тидын мартен Валентина эреак шкетын ямдылалтын да чытен кертде мемнам вучен.

10 час эрдене ме шкенан самолет воктен лийна. Валентина мланна самолетын чоҥештыме качествыже нерген, моторжо нерген, тудын вийже нерген каласкалыш.

9 июльышто 6 час эрдене ме Валентина ден адакат аэродромышто лийна. Инструктор мыйым самолет да мотор дене ознакомитлымек, мый южеш кок моторан машиным изучатлен налым. Тидын мӧҥгӧ адак кум чоҥештымашым ыштышым. Валентинат сай чоҥештыле. Марина тиде жапыште картым ямдылкален, трассын трофильже дене ознакомитлалтын.

10 июльышто ме 7 час гычак материальный часть дене заниматлаш тӱҥална. Кабиным оборудоватлен улына.

11-ше июльышто эрдене 6 часланак ме Валентина дене аэродромышто лийна. Чоҥештылна, материальный частым тунемна. Марина радиосвязь да маршрут дене заниматлен.

18 июль мемнан эн замечательный да мондаш лийдыме кече ыле. Эше эрденак Вячеслав Михайлович Молотов мемнан дек звонитлен да шке декше дачыш приглашатлен.

Мый эн чапле платьым чийышым. Вет тушто Сталин йолташ да правительстве член-шамыч лийыт.

Сталин йолташ дене вашлиймаш кугу закалкым пуыш.

21 июльышто Валентина ден коктын Горький да Иваново ӱмбаке курсым налын, тӱтаныште, уждегызе 5 час чоҥештылна. Чоҥештыме годым внутренний связь локтылалтын. Садлан ме мимика ден кутыркален улына. Чоҥештымаш сай эртен.

1 августышто Валентина денак Горький ола велышке тӱтаныште чоҥештылна. Кастене угыч трассым тунемна.

Эрлашыжым Оборонный Промышленность Калык Комиссар М. М. Каганович йолташ делан совещаний лийын. Михаил Мойсеевич ден сайынже мый первой гана палалтна. Тудо чыла деталь, чыла мелочь дене интересоватлен. Кунар тренироватлалтын улына, кузе материальный частьым тунемын улына—чыла йодыштын.

3 августышто Валя черланен. Мый кабиным оборудоватленам, радиосвязь дене первой гана заниматленам; ключ дене пашам ыштышым--приниматлаш да передатлаш привыкатленам. Паша пеш начар кая. Тыгак 5 августыштат кечегут радиосвязьлан тунем шинчылтым.

8 августышто мемнан илышыштына пытарак кугу куанымаш: Марина больнице гыч выписатлалтын. Вара коктын Кремльыш—Ленин орденым налаш миен улына. Орден - шамычым Михаил Иванович Калинин пуэдыш. Орден-шамычым налмекына пеш куанен улына.

Эрлашыжым Оборонный Промышленность Наркоматыште совещаний эртыш. Тыште Совет Ушем геройшамыч Валерий Чкалов да Александр Беляков лийыныт. Нуно полетыштлан ямдылалтмышт нерген кутырышт да мланна шуко шергакан совет-шамычым пуышт. Йӱдым чоҥештылын улына.

Тиде кечылаштак Марина кугу да чапле штурманский кабинжым ямдылен. Туштo радиостанцийлан чапле верым ойырен.

16 августышто дублереш куд полетым ыштенам. Варажым Валя чоҥештылын. Кастене Алешинын полшымо дене Марина да мый связьлан тунемын улына. Минутышто 35—40 знакым приниматлем да передаватлем.

(Мучашыже 4-ше стр.).

СОВЕТСКИЙ КАЛЫКЫН СЛАВНЫЙ ЛЕТЧИЦАЖЕ-ШАМЫЧ

Валентина Гризодубова

Валентина Гризодубован чыла илышыже мӱндӱркӧ, нигушак шичде чоҥештыш ямдылалтмаш семын ыле. 19 ияш ӱдыр Валентина Гризодубова чоҥештылаш тунемын.

Тудын ачаже — Степан Гризодубов ончыч слесарь, а варажым техник ыле. Тудо 1907 ий гычак авиаций дене увлекатлалташ тӱҥалын.

Тудо шкеак машина-шамычым сконструктироватлаш да самолет-шамычым ышташ тӱҥалеш.

Валентина Гризодубовалан ачаж семын кумлович ур дене оксам поген чоҥештылаш тӱҥалаш верештын огыл. Советский власть самырык ӱдыр-шамычлан кумда корным почын.

Валентина ончыч Харьковский технологический институтышто тунемаш тӱҥалын. Но тудо аудиторийыштак южышто чоҥештылаш шонен коштын.

Летчик-шамыч ямдылыме школыш тунемаш пурымешкыже тудо Серго Орджоникидзе деке каяш решитла. Калык Комиссарлан летчица лияш шонымыжым каласен пуа.

— А тый чынак, пеш чоҥештынет?—манын Орджоникидзе тудын деч йодо.

Гризодубова Серголан—таза ӱдрамаш чоҥештымаште пӧрен дене тӧрак—манын доказыватлаш тӱҥалын. Орджоникидзе тудым ласкан воштылалын ончалят каласыш:

— Мый тылат ӱшанем, чоҥештылаш тӱҥалат. Летчик лиймекет мыйындек пуро да шке сеҥымашет-шамыч нерген каласкале.

Тудо 19 ияш кӱшкӧ чоҥешта. Тиде Пензе олалашке лийын. Тыге Валентина Гризодубован чоҥештыман илышыже тӱҥалеш. Тудо кажне кечын кушкаш да совершенствоватлалташ тӱҥалын. Писын, кӱшкӧ да мӱндӱркӧ чоҥештымаште международный рекорд-шамычым ышташ тӱҥалын.

Куштылго моторан гидросамолет ден писын чоҥештымаш рекордым американский летчица-шамыч Крисоэль Моури ден Маргарет Тониер ыштеныт ыле. Валентина Гризодубова 1937 ий 9 октябрьыште тиде кок рекордге сеҥен. Вашке кӱшкӧ чоҥештылаш тӱҥалын. Летчица куштылго гидросамолет дене 3.267 метр кӱкшӱтыш кӱза, тидын дене американский летчицын кӱкшӱтыш чоҥештыме рекордым сеҥа.

Индеш кече гыч куштылго спортивный самолет дене штурман Марина Раскова ден коктын мӱндӱркӧ нигушак шичде Москва гыч Актюбинскыш—1.444 километрыш чоҥештеныт.

Тидын мӧнгӧ Дальный Востокыш чоҥешташ ямдылалташ тӱҥалын. Тудо тӱнямбалсе авиаций спортсменке-шамыч коклаште ончыл верышке лектеш.

Киргизийын мӱндӱр Чуйский долиныштыже Валентина Гризодубовам СССР Верховный Советыш депутатлан сайленыт.

Валентина Гризодубова шуко жапым южышто эртара. Тушто мӱндӱркӧ, нигушат шичде чоҥештыш эреак сайын тренироватлен, машиным сай тунем шоген. Тидын дене тудо чапле чудесный чоҥештымашым ыштен.

Штурман Марина Раскова

„МП-1" самолет Севастополь гыч Архангельскыш нигушак шичде чоҥештен. Условий почеш самолет 50 метр кӱкшӱт гыч Новгород ола ӱмбач эртен каяш, спортивный комиссар-шамычлан шкеныштым ончыкташ, вымпелым кудалташ да тунам иже умбак каяшыже кӱлеш. Игече пеш соптра: тӱтан, нимоат ок кой. Мардежын кужеч пумыжмат палаш ок лий.

— Пылым шӱтен каяш жап. Новгород ола мемнан ончылно: — ӧрынрак штурман Марина Раскова командир Осипенколан каласен.

Самолет пыл кокла гыч лекмекыже, икмыняр жап гыч контрольный пункт ӱмбач Архангельск велке эртен каен. Ӱлнӧ пасу, чодра, ял да ола-шамычым ужде штурман кораблым цельыш, точно наҥгаен.

Кеч могай условийыштат, йоҥлышым ыштыде, цельыш лекташ—тиде, точный шинчымаш деч посна эше особый чутьем йодшо, кугу искусство. Тиде кумда шинчымаш, кугу опыт да исключительный чутье Марина Раскован ситышын уло.

Марина Раскова оперный театрыште мурышын ешеш шочын. Изиж годым тудо музыкант лияш да оперный театр залын палыме енже лияш шонен.

Ачаж колымеке илышышт путырак начарештмылан Марина музыклан тунеммыжым кудалта. Варажым девятилетка школым тунем пытара да заводышто химик—аналитиклан паша ышташ пура.

1931 ийыште РККА-н Военно-воздушный академийыш чертежницалан паша ышташ пура. Тудым аэронавигационный отделенийыш колтеныт. Тудо пашам уло вийже ден ышташ тӱҥалеш.

Маринан аэронавигацийым тунеммыже пеш чот шун. Тудо ту жапыште штурманский паша ден улшо пӱтынь литературым лудын лектеш. Штурманский паша энциклопедический шинчымашым требытла. Раскова чарныде методически высший математике ден астрономийым, физика, радиотехника, электротехника, топографий, метеорологий да аэрологий ден ознакомитлалтеш.

Аэронавигационный отделений курсым тунемын пытара да производстве деч кӱрылтде СССР Центральный аэроклубышто летный пашалан тунемеш.

Штурманлан Раскова эн ондак Москва—Загорск—Дмитров—Москва перелетышто участвоватлен. Тиде жап гыч тудын самостоятельный полетшо тӱҥалеш.

Ик кеҥежым тудлан РККА-н Военно-воздушный вий Научно испытательный институтышто лияш верештын. Тыште тудо выдающий аэронавигатель Иван Тимофеевич Спиринын вуйлатымыже почеш пашам ышта. Спирин тудым у совершенный аппаратура да аэронавигаций у наукын ден ознакомитла.

Школым тунем лектеш веле, тунамак тудо Ленинград—Москва маршрут ден чоҥештымаште участвоватла. Москва—Севастополь—Москва писын чоҥештымаштат тудо участвоватлен. Кодшо ийыште Гризодубова ден коктын Москва гыч Актюбинскыш нигушан шичде чоҥештеныт. Тений Полина Осипенко дене торашке кадырын чоҥештымаште, а варажым чыла эллан палыме Севастополь гыч Архангельскыш нигушан шичде рекордный полетым ыштеныт.

24 сентябрьыште экипаж „Родина" самолетеш кужу корныш лекте. Самолетын ончыл рубкыштыжо 26 ияш самырык штурман Мирина Раскова шинчен. Тудо летчиклан курсым востокыш пыштен.

Полина Осипенко

Замечательный советский летчица Полина Денисовна Осипенкон илышыже чыла молодежлан чапле пример лийын шога. Летчица лиймешке тудо крестьянка—батрачка, колхозница, элеваторышто уборщица, птицевод-инструктор лийын шоген.

Тудо шке образованийже дене моктанен кертын огыл: приходской школын 2 классым веле тунем пытарен. Чияшыже вургемже уке улмылан, тудо школым кода да няньыкылан паша ышташ кая.

Советский властьын первой ийлаштыже Полина кеҥежым лийшыл олалаште пашам ыштен, а телым мӧнгыштыжӧ вынерым куэн илен. Ялысе комсомолец-шамыч дене келшаш тӱҥалеш, варажым шкежат комсомолыш пура.

1927 ийыште ялешышт колхоз организоватлалтеш, тышке Полина ешыжге пура.

Ик мыняр жап гыч Полина Киевыш птицевод курсыш тунемаш кая. Курсым тунем пытарымек, Полина райколхозцентрыште пашам ышта, птицеводный фермым организоватылеш.

1929 ий июльын шокшо кечыштыже нунын колхоз воктен тошто учебный „V—1" самолет случайне волен шинчеш. Тиде случайне волен шинче машинам ужмеке Полинан южышто чоҥештымыже шуаш тӱҥалеш.

Кеҥеж эрта. Полина летный паша нерген книга-шамычым налеш. Йӱдым, койышто кийшыжла тудо сложный чоҥештымаш-шамыч нерген книга-шамычым лудеш.

Варажым тудо летчик лияш решитла. Летный школыш тунемаш пураш

кая. Но тиде ийыште тунемаш пурен кертын огылат, тудо тужгынак кодын аэродром столовойышто пашам ышташ тӱҥалеш.

Ик мыняр тылзе гыч Полина летный школыш тунемаш пура. Ик ий гыч школым тунем пытара да военный пилот лӱмым налеш. Вара тудым №-ский летный частьыш паша ышташ колтат.

Полинан тренировкан, йӱдым чоҥештылман, лагерьный палаткыште илыман, палыдыме аэродромлаште шичман строевой илыш тӱҥалеш.

1935 ий гыч Осипенко кӱшкӧ чоҥештылаш тӱҥалеш.

1936 ийыште декабрьыште Полина Осипенко Кремльыш РККА командир да начальник-шамыч составын ватыштын всесоюзный совещанийыш делегатлан толеш. Тудо тышан первой гана Сталин йолташым ужеш. Сталин йолташлан тӱнясе чыла ӱдрамаш-шамыч деч кӱшкӧ, мӱндӱркӧ да писын чоҥештыш мутым пуэн да военный инженер Лещинская дене международный ӱдрамаш рекордым ышташ социалистический договорым ышта.

1937 ий 22 майыште Осипенко гидроплан дене груз деч посна эн кӱшкӧ чоҥешта. Тыгай кӱкшӱтышкӧ гидроплан дене ик ӱдрамашат кӱзен огыл. Международный авиационный федераций (ФАИ) тудын рекордшым регистрироватла.

Ворошилов йолташ тудлан кугу чоҥештымашым ышташ—Севастополь гыч Архангельскыш чоҥештыш ямдылалташ разрешатла.

Севастополь—Архангельск замечательный чоҥештымаш 1938 ий 2 июльышто эртаралте.

Москваш толмеке Осипенко Ленин орден дене наградитлалтеш да капитан лӱмым налеш.

Йошкар-Олаш ышталтше 24 квартиран пӧрт.
Фото М. Чуршуковын.

Юбилей вашеш 60 комсомолец ПВХО значокан лийыт

Марий фельдшерско-акушерский школ пеленсе комсомольский комитет Ленинско-Сталинский комсомолын XX-шо идалык юбилейжым сайын ямдылалт вашлиеш.

Комсомолец-шамыч да несоюзный молодежь коклаште ВЛКСМ программе дене устав тунеммашым, газет ден журнал лудмашым, международный положений нерген доклад колыштмашым организоватленыт. Тиде массово-политический пашам несоюзный молодежь коклаште ыштен шогымо дене, комсомольский комитет эреак кушкын шога. Шукерте огыл угыч 9 тунемшым комсомолыш пуртымо. Кызыт адак Казаков Илья да моло-шамычат комсомолыш пураш ямдылалтыт. Нуно ВЛКСМ программе ден уставым тунемыт, политзанятийлашкат аккуратно коштыт.

Посна комсомолец-шамыч ВЛКСМ-н XX-шо идалыкшым оборонный значокан лийын вашлийыт. Шукерте огыл 60 комсомолец ПВХО значоклан нормым сдатлышт. Кызыт нуво ГСО дене „Ворошиловский стрелок“ значоклан нормым сдатлаш ямдылалтыт.

Н. Е. Загайнов.

Значкист-шамычым ямдылат

„Трактор“ колхоз пеленсе осоавиахим организаций (Сотнур район) ВЛКСМ ын XX идалыкше лӱмеш молодежь кокла гыч 16 ПВХО значкистым, 6 ГТО значкистым да 5 „Ворошиловский стрелок“ значкистым ямдылен.

П. Пикш.

КАПИТАЛИСТИЧЕСКИЙ ЭЛЛАШТЕ

Чехословацкий калык Судетский область гыч куржшо-шамыч верч кугу заботым проявитла. Снимкыште: Прага оласе ӱдрамаш-шамыч куржшо-шамычын йочаштым стадион столовоеш пукшат.

Фото Союзфото.

Судетский немец-шамычлан германский фашист-шамычын первой „пӧлӧкышт“

ПРАГА, 13 октябрь. Фрайвальдау ола лишне (Судетский область) „марксистский“ ден „неблагонадежный“ элемент-шамычлан первой концентрационный лагерь почылтын. Лагерыш первой заключитлыме-шамыч коклаште—„Судетский областым“ „Кумышо империй“ дек ушымо ваштареш ойлышо“ генлейновский штурмовик-шамыч группа уло.

Республиканский Армий гыч иностранный доброволец-шамычым отзыватлымаш

Валенсий гыч Эспань агентстве увертара: республиканский Испанийын центральный зоныштыжо 10 октябрьыште иностранный доброволец-шамычым уволитлыме нерген приказ пуалтын.

Приказ чыла оружий да чыла военный званий ротлаш шаралтеш. Уволитлыме иностранный доброволец шамыч коклаште француз, англичан, американец, чех, поляк, немец, итальянец, бельгиец, голландиец да швец-шамыч улыт.

Нине доброволец-шамыч самостоятельный войсковой единицыш пурталтын огытыл ыле, но испанский пехотышко да зенитный артиллерий группыш, танковой частьыш да санитарный учреждений формироватлымашке пурталтыныт ыле.

ЮГОСЛАВСКИЙ СКУПЩИНАМ САЙЛАШ ЯМДЫЛАЛТМАШ

ПРАГА, 12 октябрь. Белград гыч увертарыме почеш, Югославийын оппозиционный партийже-шамыч скупщинаш (парламентыш) шушаш сайлымаште единный список дене выступатлаш тӱҥалыт.

Соревнований лийын

9 октябрьыште У-Тор'ял педучилище ден Шернур педучилище физкультурник-шамыч У-Тор-ял селаш футбол да волейбол дене модыч. Футбол дене У-Тор'ял педучилище 3:1 счет дене Шернур педучилище деч модын налын. Тыгак волейбол денат У-Тор'ял педучилище 2:0 счет дене сеҥен.

Легкий атлетик дене Шернур педучилище ончыл верыш лектын.

В. Иванов,
А. Чемеков.

Тиде семейственность огыл мо?!

Кеҥежым жилуправленийын инспекторжылан да Йошкар Ола 3-шо домоуправленийыште управдомлан Киртаев пашам ыштен.

Киртаев шке пашаштыже нимогай ответственностьым шижын огыл. 3-шо участкыште ремонт пашалан колтымо окса улмо ӱмбачак капитальный ремонтым кӱрлын. Сандене жилуправлений начальник Домин йолташ Киртаевым паша гыч луктын.

Но Горкомхоз, Киртаевын ик верыште пашам кӱрлмашыш шуктымыжым шинчыме ӱмбачак, тудым эше кугу ответственный пашашке—гужобоз директорлан веле выдвигатлен. Горкомхоз начальник Никитин йолташ Киртаев гай разгильдяй-шамыч утаралтшаш олмеш, нуным аппаратышкыже веле пога.

А. Ник.

ЧОҤЕШТАШ КУЗЕ ЯМДЫЛАЛТЫН УЛЫНА

МУЧАШ

Эрлашыжым мемнан „Родина“ самолетна 7 час кастеве первой гана полетыш каен. Тиде кугу куанымаш. Чыла сайын эртыш.

18 августышто пайрем, но мемнан тренировко тугак эрта. 8 час эрдене Валя дене ме дублетеш чоҥештен улына. Южышто стабилизатор ушко лектын возын. Машина ончыко чот тайныштын. Тидын дене ме кучедалынна. Самолетым волтен шындаш йӧсӧ ыле гынат, сайынак шична.

Кечывалым Марина дене Тушиныште авиационный пайремыште лийына. Сталин йолташым да правительствын чыла членыштым угыч ужна. Шукыжым ме ынын ӱмбаке веле ончен улына.

Тиде кечын мыйын марием—Александр истребителеш южышто кредалмашым демонстрироватлыш. Мый ӧрмалген чот ончен шогышым. Воздушный бой Сталин ден Ворошилов йолташ-шамычлан кузе келша мавын ончен шогымыштым ужым.

20 августышто связь пашалан тунеммаш сайын каяш тӱҥалын. Минутышто 50—55 знакым приниматлем да тунарак передаватлем.

3 сентябрьыште кечывалым „Родинаште“ пашам ыштен улына. Борт механик Макаров мемналан моторым кучылтмо да моторын пашам ыштымыже шотышто чыла мелочге умландарен, варажым мемнан шинчымашвам терген. Кораблеш чоҥештымаш тачеугыч лийын. Эн ончыч Валя 6 гана шичмашым ыштен, вара мый. Чыла сае. Майор Курбанлан тиде келшен. Валя да мый нылмоторан кораблым йӱдым первой гана шындена. Тиде кечынак газет корреспондент-шамычым 20 еҥым приниматлен улына.

6 сентябрьыште 9,5 тоннан нагрузко дене бетонированный корно гыч чоҥештен кӱзышна. Чыла шот ден сайынак волен шична.

Эрлашыжым тирыште личвый оружий гыч лӱйкалаш тренироватлымаш лийын. Револьвер ден охотничий пычал гыч лӱймаш отлично эртыш. Лӱяш логалеш гын, мемнан деч янлык ок утло.

10 сентябрьыште мемнам врач-шамыч Борщевский ден Туров помыжалтареныт. Таче первой гана лӱмын ургымо обмундированийым чиен полетыш кайышна. Чыла тӧрлатыме, шокшо, сай. Мемнам инженер-шамыч заботливо ужатат, самолетыш шинчаш полшат. Кӱшкӧ чоҥештен кӱзышна, тушто йӱштӧ.

Мый Мариналан ойлем:
—Кылмем, но сай каена.

Кенета южеш моторым йӱкшыктарыме деве управлениййын предохранительже йӱлен. Марина ойла: „Предохранительым вашталте!“ Шинчымаш вер гыч шогалаш йӧсӧ, парашютым кудашман. Писын гына парашютым кудашын предохранитель-шамычым вашталтылам, во вуно эре йӱлат, мотор-шамыч чот ырат. Мӧҥгеш пӧртылна. Марина тидын нерген радио ден увертарен. Мланде ӱмбалне перелет штаб начальник Антонов, конструктор Сухой, чыла инженер-шамыч да молат чытен кертде вучат.

13 сентябрьыште Нарком М. М. Каганович мотор-шамычым вашталташ кӱштен. Чыла механик-шамыч пашам чот ыштат. Нунылан пеҥгыде срокым ыштыме. Ведущий инженер Козлов туйо гынат, пашам пеш чот ыштен.

18 сентябрьыште двухмоторный самолетеш тӱтаныште чоҥештылна. Мемнан ден пырляк капитан Жданов чоҥештылын. Чоҥештымаште тудо ик моторым выключитлен да ме ик мотор деве каенна. Жданов кажне мелочлан придиратла. Тудо точный виктарен каймашым требытлен.

21 сентябрьыште экипаж „Родинам“ 10 часан кугу полетлан ямдыла.

Эрлашыжым ме сайын чоҥештен кӱзышна, курсыш вочна. 6 тӱжем метр кӱкшӱтыштӧ температур —24 градуслан йӱштӧ. Игече пеш мотор, ме пеш точно чоҥештылна. Пеш вараш гынат, сайын волен шична. „Родинам“ ямдылымаште кӧ пашам чот ыштен гын,—чылан, тугак врач-шамычат заботливо вашлийныт. Чыла ямде, генеральный репетиций пытыш, кужу корныш каяш веле кодеш.

* * *

Тыге полетыш мемнам калык, партий, Сталин йолташ снарядитленыт. Нунын доверийыштым ме оправдатлен улына.

Отв. редактор—
К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Иошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.

Упол. Главлита Мар. АССР А—820. Иошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.